

Bilaga 1 till HANDBOK för hantering av anställdas immateriella rättigheter inom Region Stockholm

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
7.2 Avtal om fribrev	3
8. Fallstudier avseende anställdas innovationer som leder till immateriella rättigheter inom ramen för anställningen	7
8.3 Fallstudie App	16
8.4 Fallstudie produkt (Patent)	18
Innovationsarbetet i Region Stockholm	22

1. Inledning

Denna bilaga utgör ett komplement till handboken för hantering av anställdas immateriella rättigheter inom Region Stockholm (RS 2020-0470-2).

OBSERVERA;

I det följande utvecklas handbokens avsnitt 7.2 (Avtal om fribrev) och avsnitt 8 (Fallstudier avseende anställdas innovationer som leder till immateriella rättigheter inom ramen för anställningen). Avslutningsvis innehåller bilagan ett avsnitt om innovationsarbetet i Region Stockholm. Bilagan följer samma numrering som motsvarande avsnitt i handboken.

7.2 Avtal om fribrev

Grundläggande förutsättningar för fribrev

En medarbetare kan ha flera skäl att ansöka om ett fribrev avseende sin innovation. För att ett fribrevsavtal ska komma till stånd krävs som utgångspunkt – på samma sätt som för andra avtal – att medarbetaren vill få ett fribrev, att Region Stockholm är villig att ge ett fribrev och att parterna är överens om de närmare avtalsvillkoren. Om parterna inte kan komma överens kan Region Stockholm följaktligen inte ge något fribrev till medarbetaren. För det fall fribrevsavtal inte ingås fortsätter parternas rättigheter och skyldigheter med avseende på innovationen enligt lag eller annat avtal att gälla oförändrade.

Vem är initial rättighetshavare?

I avsnitt 5 i handboken redogörs för olika immateriella rättigheter som kan skydda en innovation. Frågan om vem som är rättighetsinnehavare vid tidpunkten då frågan om fribrev aktualiseras kan ha betydelse för såväl möjligheten som lämpligheten av ett fribrev. Bedömningen bör dokumenteras och juridisk rådgivning bör vid behov inhämtas.

- För *patenterbara uppfinningar* som tillkommer i samband med anställning kan arbetsgivaren, beroende på vilken kategori av uppfinning det är fråga om, ha en rätt enligt lag att förvärva rätten till uppfinningen – antingen samtliga rättigheter eller en mer begränsad rätt att använda uppfinningen i sin verksamhet (enkel licens). Arbetstagaren har i så fall rätt till skälig ersättning som bedöms med hänsyn till uppfinningens värde, omfattningen av den rätt

2023-10-17

RS

som arbetsgivaren förvärvat och anställningens betydelse för uppfinningens tillkomst. Beroende på omständigheterna kan arbetstagarens lön i vissa fall anses innefatta skälig ersättning för arbetsgivarens förvärv. Eventuell tilläggsersättning kan utgå som royalty eller med ett engångsbelopp. Om arbetsgivaren inte framställer något anspråk inom lagstadgad tidsfrist går arbetsgivarens rätt förlorad och arbetstagaren får fritt använda uppfinningen.

- För *upphovsrättsliga alster* gäller i allmänhet (enligt den s.k. tumregeln, ref avsnitt 5 i handboken) att arbetsgivaren har rätt att mot skälig ersättning använda verket i sin verksamhet, under förutsättning att verkets tillkomst har tillräckligt starkt samband med anställningen. Ersättningens storlek och övriga avgränsningar av arbetsgivarens användningsrätt bör regleras i avtal. På liknande sätt som anges i ovanstående punkt angående uppfinningar kan ersättningen, utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, anses ingå i arbetstagarens lön eller utgöras av en kombination av lön och tilläggsersättning. Även om arbetsgivaren förvärvar rätten att använda verket, så förblir upphovsrätten hos arbetstagaren.
- För *datorprogram* övergår upphovsrätten automatiskt till arbetsgivaren, förutsatt att datorprogrammet har skapats av arbetstagaren som ett led i dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner av arbetsgivaren.
- Vem som anses vara initial rättighetsinnehavare kan påverkas av förekommande regleringar i kollektivavtal, individuella anställningsavtal eller andra ingångna avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Som anges i avsnitt 2 i handboken finns det i dagsläget inte angivet i Region Stockholms anställningsavtal eller kollektivavtal vem som äger en immateriell tillgång. Innovationsfonden ger möjlighet till stöd för utveckling av innovationer i Region Stockholm. Om arbetstagaren och dess verksamhet har fått ekonomiskt stöd från Innovationsfonden har arbetstagaren, i normala fall, helt eller delvis överlåtit rättigheterna till innovationen till arbetsgivaren, beroende på vilken kategori det gäller.

Närmare förutsättningar för fribrev

Vid en begäran om fribrev bedömer Region Stockholm utifrån omständigheterna i varje enskilt fall om det föreligger förutsättningar för ett fribrev, med eller utan särskilda villkor. Om det är uppenbart att medarbetaren äger rättigheterna till innovationen aktualiseras normalt sett inte frågan om fribrev. Om bedömningen är osäker kan ett fribrevsavtal komma att ingås för att undvika ovisshet om parternas rättsförhållanden.

2023-10-17

RS

Om Region Stockholm är innehavare till förekommande immateriella rättigheter riskerar ett ovillkorat fribrev att komma i konflikt med kommunalrättsliga bestämmelser om gynnande av enskild. Detta kan t.ex. vara fallet om Region Stockholm har lämnat ekonomiskt stöd för utveckling av innovationen och i samband därmed förvärvat rättigheterna till innovationen. Om förutsättningarna för att ge ett ovillkorat fribrev anses brista kan Region Stockholm behöva villkora fribrevet på lämpligt sätt, eller annars neka fribrev. Ett villkorat fribrev kan alltså på detta sätt användas för att arbetstagaren ska få möjlighet att förvärva rättigheterna i de fall då Region Stockholm annars hade varit rättsligt förhindrad att ge arbetstagaren ett fribrev.

Eventuella villkor som uppställs i ett fribrevsavtal, som motprestation för en rättighetsöverlåtelse från Region Stockholm till medarbetaren, övervägs med beaktande av bland annat immaterialrättslig och upphandlingsrättslig lagstiftning. Om fribrevsvillkoren medför ett anskaffande av varor eller tjänster med ekonomiska villkor är Region Stockholm hänvisad till att genomföra upphandlingen i enlighet med tillämplig upphandlingslagstiftning. Det finns inget särskilt undantag som innebär att Region Stockholm får köpa en produkt eller rättigheterna till en innovation som utvecklats av en medarbetare. Region Stockholm bedömer utifrån omständigheterna i varje enskilt fall om det föreligger förutsättningar för att tillämpa förhandlat förfarande utan föregående annonsering, eller att genomföra en direktupphandling.

Exempel på utformning av villkor i fribrevsavtal gällande arbetstagarens eventuella förvärv av rättigheter.

Ett fribrevsvillkor som kan komma att uppställas av Region Stockholm avser användarlicens till ett upphovsrättsligt skyddat datorprogram, som Region Stockholm genom fribrevet avstår från rättigheterna till. En sådan licens kan exempelvis utformas enligt följande:

Arbetstagaren upplåter en i tiden obegränsad, [alt. under tidsperioden xx-xx, en] icke-exklusiv rätt till Arbetsgivaren att nyttja (licens) Innovationen på nedan angivna villkor.

- *Licensen omfattar användning inom Region Stockholms verksamhet, vilken innefattar verksamheten i Region Stockholm (org.nr. 232100-0016) och de*

2023-10-17

RS

bolag som direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av Region Stockholm, samt de organisationer som vid var tid har vårdavtal med Region Stockholm. Arbetsgivarens rätt enligt denna licens omfattar även en rätt för slutanvändare och andra att använda Innovationen när denna nyttjas i eller för Region Stockholms verksamhet.

- *[alt. 1: Licensen medger en rätt till samtliga senare versioner av Innovationen.]*
/ [alt. 2: Licensen medger en rätt att underhålla, ändra och vidareutveckla Innovationen samt att överlåta licensen inom ramen för Regionens verksamhet. Licensen medger en rätt till Innovationens källkod som ska överlämnas vid Fribrevets undertecknande.]
- *För licensen utgår ingen annan ersättning än vad som framgår av detta Fribrev.*

I vissa fall kan det, till följd av kommunallagens bestämmelser om gynnande av enskild, bedömas nödvändigt för Region Stockholm att begära ekonomisk ersättning för att kunna ge ett fribrev. Ett sådant villkor kan exempelvis utformas på följande sätt:

”För överlåtelsen i avsnitt 3 ovan ska Arbetstagaren utge en engångssumma om # kronor, att utbetalas senast tio (10) dagar efter undertecknandet av detta Fribrev.”

Andra villkor i fribrev är även möjliga.

Det bör noteras att förekommande villkor i fribrev samt dess närmare utformning kräver en individuell bedömning i varje enskilt fall. Vid behov bör juridisk rådgivning inhämtas.

8. Fallstudier avseende anställdas innovationer som leder till immateriella rättigheter inom ramen för anställningen

Nedanstående fallstudier behandlar ett antal vanligt förekommande situationer och frågor som kan uppstå under den inledande innovationsprocessen, sedan en anställd utvecklat något som skyddas eller kan skyddas immaterialrättsligt. Avslutningsvis följer en schematisk översikt. Exempelen är generellt beskrivna och är endast avsedda att utgöra ett stöd för den praktiska tillämpningen av Region Stockholms rekommendationer kring immateriella rättigheter som uppkommer inom ramen för anställningen. Det bör betonas att varje fall är unikt och bör bedömas som sådant och i samråd med jurist.

1. Idé/koncept

Region Stockholms medarbetare identifierar ständigt nya behov och idéer i den dagliga verksamheten, som kan utvecklas till innovationer. Exempelvis kan en läkare, sjuksköterska eller annan medarbetare ha förslag på nya arbetssätt, digitala verktyg eller tekniska lösningar som skulle kunna förbättra patientvården.

Medarbetare uppmanas att i ett tidigt skede vända sig till sin närmaste chef för att inleda en dialog om hur Region Stockholm kan hjälpa till att ta idén vidare och ge stöd genom de olika stegen av innovationsprocessen.

I de fall innovationsarbetet har kommit längre än till idéfasen och behöver finansiering kan medarbetaren ansöka om medel ur Region Stockholms Innovationsfond.

Om en anställd gör en patenterbar uppfinning som faller inom Region Stockholms verksamhetsområde är den anställde enligt lag skyldig att utan dröjsmål underrätta Region Stockholm om denna.

2. Sekretesserinran/avtal

Innan medarbetaren redogör för sin idé i detalj bör behovet av sekretess övervägas. Konfidentialitet är särskilt viktigt när det gäller patenterbara uppfinningar, eftersom patent endast kan beviljas om idén/uppfinningen inte har blivit *känd* vid tidpunkten för ingivande av patentansökan. Även i fall där de immateriella rättigheternas bestånd inte påverkas av bibehållen konfidentialitet, såsom för upphovsrätt till exempelvis datorprogram, kan dock konfidentialitet

2023-10-17

RS

vara en förutsättning för att det färdigutvecklade programmet ska kunna kommersialiseras fullt ut.

Ofta kan behovet av konfidentialitet tillgodoses genom en kort sekretesserinran, där medarbetaren informeras om vilka uppgifter som omfattas av sekretess och bekräftar att medarbetaren är införstådd med detta.

I vissa situationer kan dock ett mer formellt och omfattande sekretessavtal vara att föredra, vilket i så fall bör upprättas med stöd av juridisk rådgivning. Det gäller främst innovationsprojekt avseende patenterbara uppfinningar, som antas ha stort kommersiellt värde, där extern part ges information om idén i tiden före patentansökan ges in. Ett ändamålsenligt utformat sekretessavtal skyddar både medarbetaren och Region Stockholm (och själva innovationsidén) genom att bevara möjligheten att ansöka om patent i framtiden, vilket skapar förutsättningar för att finansiera utvecklingen av innovationen. I ett fullständigt sekretessavtal behandlas normalt följande frågor:

1. Syfte och premisser för informationsutlämnandet/informationsutbytet.
2. Definition av sekretessobjektet (vilken typ av information som ska omfattas av sekretessåtagandet).
3. Sekretessåtagandet (t.ex. att inte utan medgivande sprida informationen och att hantera informationen på visst sätt).
4. Undantag då sekretessåtagandet inte ska gälla (t.ex. om informationen redan är känd eller blir känd på annat sätt).
5. Begränsning av vilka fysiska och juridiska personer som är behöriga att ta emot och på avtalat sätt använda informationen.
6. Begränsning av hur behöriga personer får använda informationen och hur informationen får föras vidare.
7. Påföljder (skadestånd eller vite) vid brott mot sekretessavtalet.
8. Hur lång tid sekretessavtalet ska gälla.

3. Överväganden om verksamhetsbehov och rättighetsfrågor

I den efterföljande dialogen mellan Region Stockholm och medarbetare samt eventuella externa parter diskuteras hur Region Stockholm genom sina stödfunktioner kan bidra till att innovationen förverkligas genom tester, utvärdering och utvecklingsarbete. Det är även av stor vikt att rättighetsfrågor och eventuella övriga rättsliga frågor klargörs så tidigt som möjligt.

2023-10-17

RS

Medarbetaren bör för egen del överväga om medarbetaren vill att Region Stockholm äger och vidareutvecklar idén, eller om medarbetaren i stället vill driva utvecklingen av innovationen i egen regi. I det senare fallet kan medarbetaren framställa önskemål om att avtal om s.k. fri brev ska ingås (se vidare nedan).

Med beaktande av medarbetarens önskemål behöver Region Stockholm å sin sida överväga bland annat den praktiska möjligheten och nyttan av innovationen i Region Stockholms verksamhet, intresset av att utveckla innovationen i Region Stockholms regi, det potentiella ekonomiska värdet av innovationen, samt immaterialrättsliga och kommunalrättsliga frågor. Det är alltid Region Stockholm som slutligt avgör om en innovation bedöms lämplig att utveckla i Region Stockholms regi.

De rättsliga utgångspunkterna kan variera beroende på vilka eventuella immateriella rättigheter som kan uppkomma i innovationsarbetet, omständigheterna kring innovationsidén inklusive sambandet med anställningen, vilket stöd från Region Stockholm som kan vara aktuellt o s v.

Datorprogram/appar eller andra originella verk får upphovsrättsligt skydd automatiskt vid skapandet. En teknisk lösning/uppfinning kan bli föremål för patentansökan. En design kan bli föremål för ansökan om designregistrering. Gränsdragningsfrågor kan uppkomma, exempelvis för datorprogram/appar, vilka kan omfattas av upphovsrättsligt och/eller patenträttsligt skydd i olika situationer och avseenden. I tveksamma fall bör det utgå från att en idé om en teknisk lösning kan ge upphov till ett patent med kommersiellt värde.

Det bör även beaktas att många idéer, teorier eller behandlingsmetoder över huvud taget inte kan skyddas genom patent eller andra immateriella rättigheter, på grund av de högt ställda lagkraven på nyhet och uppfinningshöjd (för patent), originalitet (för upphovsrätt) respektive nyhet och särprägel (för design/mönster). Om det uppenbart saknas förutsättningar för immaterialrättsligt skydd minskar behovet av att reglera rättighetsfrågor i avtal, men det finns ändå goda skäl till att behandla all know-how inom verksamheten som konfidentiell.

Som redovisats i avsnitt 4 i denna handbok regleras i lag vilken rätt Region Stockholm har till anställdas patenterbara uppfinningar vilka i lagen uppdelas på s.k. forskningsuppfinningar, andra tjänsteuppfinningar och övriga uppfinningar. En första utgångspunkt är att bedöma om arbetstagaren i anställningsförhållandet är förelagd att forska eller göra nya uppfinningar. Avgörande är förhållandena vid tidpunkten för uppfinningens tillkomst. Det spelar ingen roll om uppfinningen gjorts under arbetstid eller fritid. Om arbetstagarens huvudsakliga arbetsuppgift är forsknings- eller

2023-10-17

RS

uppfinningsverksamhet kan Region Stockholm göra anspråk på äganderätten till *forskningsuppfinnningen*. Många innovationer som utgår från idéer från anställda inom Region Stockholm, exempelvis vårdpersonal, faller dock utanför definitionen av forskningsuppfinnningar och utgör i stället *andra tjänsteuppfinnningar*. En grundläggande förutsättning är dock att det finns ett samband mellan uppfinnningen och anställningen. Exempelvis kan det röra sig om att en uppfinning har kommit till som ett led i tjänsteutövningen, men utan att det är den anställdes huvudsakliga arbetsuppgift att uppfinna. Uppfinningen kan också ha kommit till genom uppslag vid utförandet av arbetsuppgifterna, eller med arbetsgivarens utrustning, material eller know-how. Region Stockholm får enligt lag rätt att använda andra tjänsteuppfinnningar i sin verksamhet (nyttjanderätt), men med en företrädesrätt att mot skälig ersättning förvärva äganderätten till uppfinnningen.

Region Stockholms rätt till anställdas uppfinnningar enligt ovan gäller dock inte för uppfinnningar som gjorts av lärare vid universitet och högskolor, vilka enligt det s.k. lärarundantaget behåller rätten till sina uppfinnningar. Lärarundantaget får bland annat betydelse vid s.k. förenad anställning i Region Stockholm. Anställda som har förenad anställning omfattas av lärarundantaget i egenskap av lärare och forskare, medan hälso- och sjukvårdsanställda som även innehar en tjänst vid universitet eller högskola inte omfattas av undantaget i sin kliniska verksamhet.

För upphovsrättsligt skyddade alster eller design gäller i allmänhet, som framgår av avsnitt 4 i handboken, att Region Stockholms rättsliga ställning i slutändan får avgöras genom en helhetsbedömning av anställningsavtalets uttryckliga eller underförstådda innehåll. I fråga om forskningsresultat, föreläsningar, undervisningsmaterial och liknande anses upphovsrätten normalt tillkomma den enskilde forskaren. När det gäller upphovsrättsligt skyddade datorprogram/appar, som en anställd har skapat som ett led i dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner av Region Stockholm, övergår upphovsrätten till Region Stockholm genom en uttrycklig lagbestämmelse. Undantag kan dock gälla för sådana datorprogram/appar som tillkommit mera som en tillfällig biprodukt än som en naturlig följd av arbetsuppgifternas utförande.

4. Avtal om rättighetsfrågor m.m.

A. Inget avtal

Utifrån de överväganden och rättsliga utgångspunkter som berörts ovan uppstår ofta behov av någon form av avtal för att reglera samarbetet och rättighetsfrågor

mellan Region Stockholm, medarbetaren och eventuella inblandade externa aktörer. I vissa fall föreligger dock inget behov av avtal, exempelvis om Region Stockholm inte har något anspråk på rättigheterna till innovationen och den anställda inte uttrycker något önskemål om att Region Stockholm överlåter eller avsäger sig förekommande rättigheter genom ett fribrevsavtal.

B. Avtal med medarbetaren

Region Stockholm har utarbetat avtalsmallar för olika typer av immaterialrättsliga dispositioner som kan bli aktuella efter överenskommelse mellan Region Stockholm och den anställda. Region Stockholm har även tagit fram särskilda anvisningar (dnr RS 2020-0470-1) om vad som bör dokumenteras i avtal. Avtalsmallarna med tillhörande anvisningar bör som utgångspunkt användas vid avtalets upprättande och juridisk rådgivning inhämtas vid behov.

De immaterialrättsliga dispositioner som kan ske, med ändring av rättigheternas ursprungliga uppdelning enligt lag och med stöd av avtalsmallarna, är i huvudsak en fullständig överlåtelse av äganderätten eller upplåtelse av en användarlicens (nyttjanderätt). Blandningar kan förekomma, exempelvis att äganderätten överläts med förbehållen nyttjanderätt.

Vid tilldelning av medel från Innovationsfonden är det en förutsättning att resultatet av ett projekt, inklusive eventuella immateriella rättigheter som uppkommer som resultat av ett projekt samt underliggande information rörande projektet som finansieras av Innovationsfonden, tillfaller Region Stockholm i form av ägande- eller nyttjanderätt. Projektet kan därför, normalt sett, inte bli föremål för ett ovillkorat fribrev. Region Stockholm avgör utifrån de individuella omständigheterna i varje enskilt fall om Region Stockholm förbehåller sig äganderätt eller endast nyttjanderätt till projektresultatet. Den anställdes överlåtelse av äganderätt eller upplåtelse av nyttjanderätt till Region Stockholm regleras i avtal innan tilldelning och utbetalning av medel sker. Avtalet kan i denna del även formaliseras som ett förbehåll i tilldelningsbeslutet. Region Stockholm kan vidare föreskriva att frågan om den immaterialrättsliga dispositionen kan komma att omprövas av Region Stockholm i samband med förnyad tilldelning eller när perioden för tilldelade medel upphör.

C. Samarbetsavtal med extern aktör

I de fall då ett innovationsprojekt ska genomföras tillsammans med en extern aktör bör samarbetet alltid regleras i ett särskilt upprättat samarbetsavtal. Hur

2023-10-17

RS

samarbetsavtalet ska utformas är upp till samarbetsparterna att komma överens om. Generellt gäller att såväl ansvarsfrågor som mer praktiska åtaganden behöver vara mer detaljerade i samarbetsavtal med externa aktörer.

Det är viktigt att reglera frågor gällande immateriella tillgångar och rättigheter som kan uppstå under samarbetet. Utöver frågan om vem som erhåller rättigheterna till projektresultatet bör samarbetsavtalet bland annat reglera hur projektet ska genomföras och finansieras, parternas respektive åtaganden, sekretessfrågor, ansvarsfrågor och projektets avslutande. Region Stockholm har upprättat mallar för samarbetsavtal. Vid behov bör juridisk rådgivning inhämtas.

Om samarbetet gäller utveckling som kan bli föremål för patent bör avtalet särskilt klargöra bland annat följande:

1. Huruvida en samarbetspartner ensidigt får licensiera uppfinningen till en tredje part, utan samtycke från övriga samarbetspartners, och om de övriga samarbetsparterna i sådant fall ska ha rätt till ersättning.
2. Huruvida en samarbetspartner får utnyttja uppfinningen i sin verksamhet utan övriga samarbetspartners samtycke och om de övriga samarbetsparterna har rätt att få del av inkomsterna från uppfinningen.
3. Hur kostnader för patentet, till exempel årsavgifter, ska fördelas mellan samarbetsparterna.
4. Vad som gäller vid misstanke om att tredje parts gör intrång i patentet, vilket ansvar samarbetsparterna har att verka för att beivra det misstänkta intrånget och hur kostnaderna för till exempel juridisk rådgivning eller rättsprocesser ska fördelas mellan samarbetsparterna.

Sammanfattning och schematisk översikt

(1) Innovationsprocessen börjar med en idé, som har potential att utvecklas till en innovation. Medarbetare uppmanas att redan under idéfasen kontakta sin närmaste chef för att inleda en dialog om innovationsprocessen.

(2) I samband med den inledande dialogen bör behovet av sekretess övervägas. En kort sekretesserinran kan ofta vara bra att upprätta när medarbetaren berättar om sin idé innan denna har nått ut till marknaden. Det är i synnerhet viktigt att känslig information om patenterbara delar hemlighålls för att bevara möjligheten till att i framtiden lämna in en patentansökan.

2023-10-17

RS

(3) Det är lämpligt att medarbetaren och Region Stockholm, gemensamt med eventuella externa parter, för samtal om relevanta praktiska och rättsliga frågor för den fortsatta innovationsutvecklingen. Det kan vara värdefullt att i ett så tidigt skede som möjligt nå en samsyn kring bland annat i vems regi innovationen ska utvecklas och vem som kan eller vill göra anspråk på de immateriella rättigheterna till innovationen.

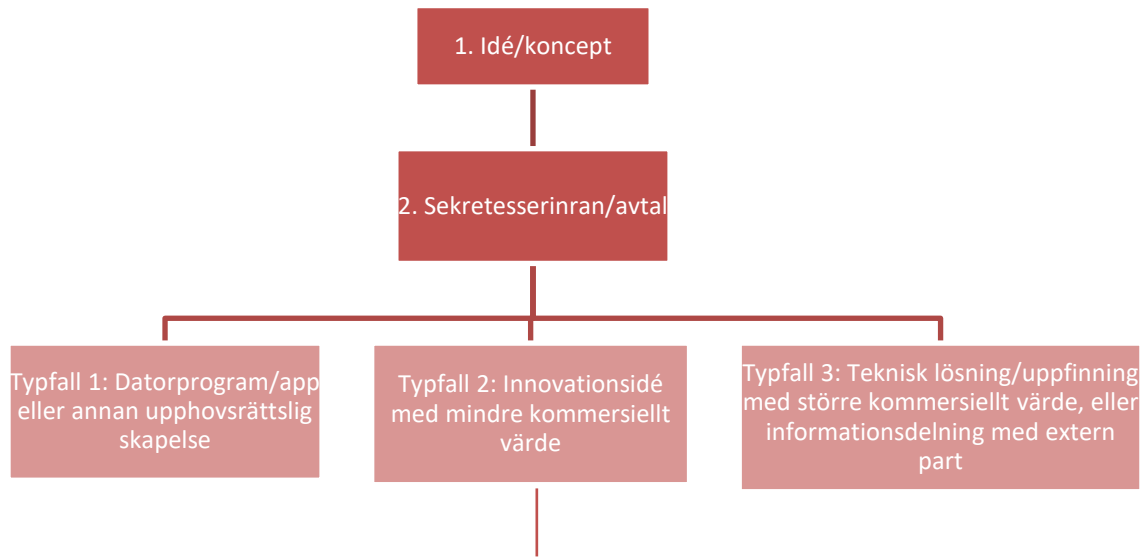
Förutsättningarna för immaterialrättsligt skydd är olika för exempelvis originella skapelser såsom datorprogram/appar (som får upphovsrättsligt skydd automatiskt vid skapandet), en teknisk lösning/uppfinning (som kan bli föremål för patentansökan) och design (som kan bli föremål för ansökan om designregistrering). Region Stockholm kan under vissa förutsättningar, enligt lag eller anställningsavtal, ha rätt till innovationer som uppstår i samband med anställningen.

(4) Om inblandade parter träffar en överenskommelse om utvecklingen av och rättigheterna till innovationen bör överenskommelsen skrivas in i ett avtal. Ett eventuellt avtal med medarbetaren kan exempelvis resultera i att de immateriella rättigheterna till innovationen överläts från Region Stockholm till medarbetaren (s.k. fribrev) eller vice versa, eller att Region Stockholm får tillåtelse att använda innovationen på visst sätt (s.k. licens). Ett avtal med medarbetaren kan utformas med utgångspunkt i Region Stockholms avtalsmallar med tillhörande anvisningar. Ett eventuellt samarbete med en extern samarbetspartner bör alltid regleras i ett särskilt samarbetsavtal.

De ovan behandlade frågorna (1)–(4) kan illustreras genom följande flödesschema:

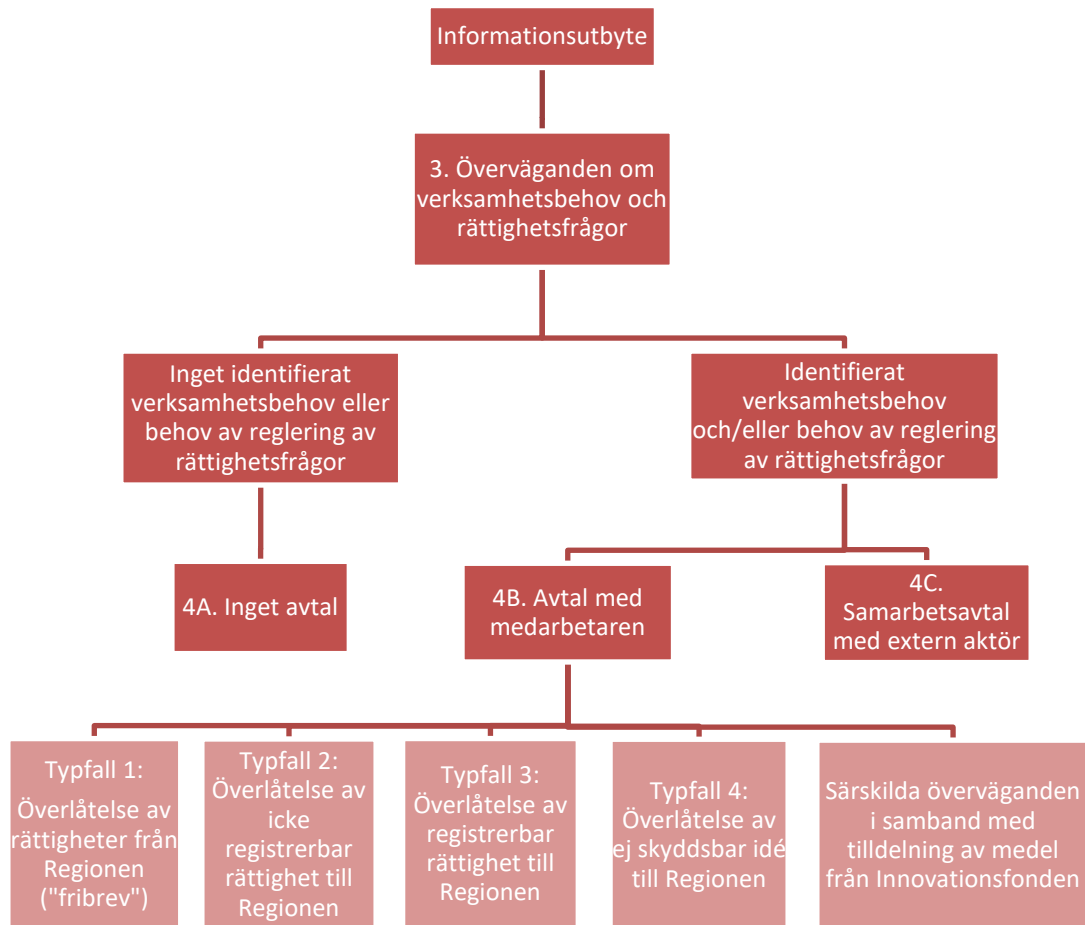
2023-10-17

RS

2023-10-17

RS

8.3 Fallstudie App

En logoped, anställd på ett sjukhus inom Region Stockholm, får en idé om en applikation som skulle kunna effektivisera och underlätta förmedlingen av hemövningar till patienter. Logopeden utvecklar och konkretiserar idén på sin fritid.

Logopeden ansöker om och beviljas medel från Innovationsfonden för vidareutveckling av applikationen. Sjukhuset och logopeden inleder ett samarbete med en extern aktör för att utveckla den tekniska lösningen. Sedan sjukhuset avslutade samarbetet har logopeden inget intresse av att bedriva egen kommersiell verksamhet eller att fortsätta ersätta den externa aktören för löpande drift och underhåll av applikationen.

Vilken immaterialrätt kan uppkomma?

En applikation är en mjukvara som användare kan installera på exempelvis sin dator eller mobiltelefon. Applikationen kan genom sin originella utformning skyddas upphovsrättsligt. Upphovsrätten skyddar applikationens källkod som ett uttryck för applikationens gestaltning. Vidare kan även texter, illustrationer eller andra bilder i applikationen också åtnjuta individuellt upphovsrättsligt skydd.

Den aktuella applikationen bedöms inte innehålla eller ge upphov till någon patenterbar teknisk lösning.

Vem innehar upphovsrätten?

Först och främst bör kontrolleras vilka avtalsregleringar som skett i fråga om upphovsrätten till applikationen och dess ingående element. Arbetsgivaren kan redan i samband med tilldelning av medel från Innovationsfonden ha förvärvat hela upphovsrätten, eller en nyttjanderätt (licens), till applikationen från logopeden. Frågan kan sannolikt även ha reglerats i senare avtal mellan logopeden, sjukhuset och den externa aktören.

För det fall inget annat avtalats gäller att ett datorprogram, som skapats av en arbetstagare som ett led i dennes arbetsuppgifter eller efter instruktioner av arbetsgivaren, övergår till arbetsgivaren. Vid denna bedömning får det anses vara tveksamt om skapandet av det aktuella datorprogrammet kan hänföras till logopedens huvudsakliga arbetsuppgifter. Skapandet förefaller även ha skett på logopedens fritid, vilket ytterligare talar för att skapandet i detta fall kan anses falla utanför anställningsförhållandet och att

2023-10-17

RS

upphovsrätten därmed kan anses tillkomma logopeden. Om logopedens närmaste chefer har instruerat och deltagit i logopedens arbete med applikationen samt om arbetsgivaren bistått i övrigt genom exempelvis tillhandahållande av olika hjälpmedel vid utvecklingen av applikationen bör dock framtagandet kunna bedömas ha skett på arbetsgivarens instruktioner. I sådant fall kan upphovsrätten anses tillkomma arbetsgivaren.

En särskild fråga som kan uppkomma, i frånvaro av särskild avtalsreglering, är om skapandet av applikationen och därmed upphovsrätten ska anses tillkomma logopeden eller den externa aktör som bistått med mjukvaruutvecklingen. I sammanhanget bör noteras att upphovsrätten inte skyddar själva idén till applikationen, utan enbart dess konkreta utformning. Logopeden kan under alla förhållanden ha upphovsrätten till de skisser eller andra alster som logopeden själv har tagit fram.

Kan Region Stockholm ge ett fribrev?

Om det bedöms stå klart att Region Stockholm inte innehar någon upphovsrätt till applikationen aktualiseras inte frågan om fribrev redan av detta skäl. Region Stockholm kan dock i detta fall genom avtal med logopeden och/eller den externa aktören ha förvärvat hela upphovsrätten eller i vart fall en licens till applikationen (se första stycket i föregående avsnitt). Även om Region Stockholm således kan vara upphovsrättsinnehavare bör ett fribrev inte kunna komma i fråga, eftersom logopeden har tilldelats medel från Innovationsfonden för utvecklingen av applikationen. Ett ovillkorat fribrev skulle under dessa förhållanden riskera att komma i konflikt med kommunalrättsliga bestämmelser om gynnande av enskild. Mot bakgrund av att logopeden själv inte har uttryckt något önskemål om ett fribrev antas inte heller ett fribrev med betalningsvillkor eller annat lämpligt villkor vara aktuellt.

Skulle det ha gjort någon skillnad om logopeden inte hade tilldelats medel från Innovationsfonden?

Om logopeden inte hade fått medel från Innovationsfonden är det tveksamt om Region Stockholm hade haft något rättsligt grundat anspråk på upphovsrätten till applikationen (se andra stycket i avsnittet ovan om vem som innehar upphovsrätten). I sådant fall hade frågan om fribrev inte aktualiserats redan av detta skäl. Om Region Stockholm i stället hade bedömts vara upphovsrättsinnehavare hade Region Stockholm dock kunnat disponera över sin upphovsrätt genom exempelvis ett fribrev, förutsatt att

2023-10-17

RS

ett sådant fribrev bedöms vara förenligt med kommunallagen och EU:s statsstödsregler.

Slutsats

Region Stockholm kan i detta fall överväga att förvärva upphovsrätten till applikationen, för att utveckla denna i egen regi alternativt att vidareöverlåta rättigheterna till tredje part som Region Stockholm finner bäst lämpad för att kommersialisera applikationen. I annat fall kan Region Stockholms stöd till innovationsutvecklingen komma att upphöra, eftersom logopeden inte har uttryckt något intresse av att driva verksamheten vidare i egen regi eller på annat sätt kommersialisera applikationen.

8.4 Fallstudie produkt (Patent)

En ambulanssjuksköterska identifierar i sin arbetsutövning ett problem avseende ambulansers befintliga säkerhetsanordning för transport av nyfödda spädbarn. Ambulanssjuksköterskan anmäler problemet till sin arbetsgivare, som bistår med förslag på externa kontakter för vidare utveckling av innovationen. Ambulanssjuksköterskan designar och utvecklar på sin fritid, med hjälp av extern finansiering, en ny transportsele som ambulanssjuksköterskan menar kan transportera nyfödda spädbarn på ett säkrare sätt.

Vilken immaterialrätt kan uppkomma?

Den aktuella transportselen innehåller en teknisk lösning och är industriellt tillämplig då den kan tänkas användas inom sjukvården. Under förutsättning att transportselen kan anses vara ny och ha uppfinningshöjd kan den alltså bli föremål för patentansökan.

Utseendet på transportselen och dess ingående delar skulle även kunna skyddas genom mönsterskydd/design. Sådant skydd får dock inte omfatta sådana detaljer i en produkts utseende som uteslutande är bestämda av produktens tekniska funktion.

Uppfinningens samband med anställningen och den anställdes förfoganderätt över sin uppfinning

Huvudregeln för alla immateriella rättigheter är att den som skapat något också äger ensamrätten till det som denne skapat. Denna huvudregel är dock förenad med ett antal undantag – exempelvis då en uppfinning tillkommit i samband med en anställning.

2023-10-17

RS

Den aktuella transportselen är avsedd att användas i ambulanser under transport. Uppfinningen faller därmed inom arbetsgivarens verksamhetsområde, vilket är en förutsättning för att arbetsgivaren ska kunna göra anspråk på några rättigheter till uppfinningen.

Ambulanssjuksköterskans huvudsakliga arbetsuppgift har varken varit att bedriva uppfinnings- eller forskningsverksamhet. Inte heller har den aktuella uppfinningen tillkommit på grund av en i tjänsten närmare angiven uppgift av arbetsgivaren. Det föreligger således inte ett sådant samband att uppfinningen är att bedömas som en s.k. *forskningsuppfinning*.

I det aktuella fallet har ambulanssjuksköterskans anställning givit uppslag till uppfinningen. Genom att den anställde, i sin tjänsteutövning, noterat ett problem med den befintliga transportutrustningen i ambulanser med avseende på nyfödda spädbarn har denne utvecklat en idé till lösning av problemet. Anställningen får anses ha haft stor betydelse för ambulanssjuksköterskans utveckling av idén. I vart fall torde ambulanssjuksköterskan ha haft avsevärd nytta av arbetsgivarens material och andra hjälpmedel vid utarbetandet av idén. Att ambulanssjuksköterskan arbetat med och utvecklat idén utanför arbetstid är inte av avgörande betydelse för bedömningen avseende sambandet mellan uppfinningen och anställningen.

I det följande utgår redogörelsen följaktligen från att uppfinningen är att betrakta som en s.k. *annan tjänsteuppfinning*.

Har arbetstagaren anmält uppfinningen till arbetsgivaren?

Med utgångspunkt i att uppfinningen är patenterbar, att uppfinningen faller inom arbetsgivarens verksamhetsområde och att utvecklingen av uppfinningen har haft ett sådant samband med anställningen att den är att betrakta som en *annan tjänsteuppfinning*, föreligger en anmälningsskyldighet för den anställde gentemot arbetsgivaren.

Det förhållandet att ambulanssjuksköterskan i tidigt skede underrättade arbetsgivaren om ett problem i verksamheten är inte att likställa med en underrättelse om en uppfinning inom arbetsgivarens verksamhetsområde. Detta gäller även om den anställde i detta skede presenterade förslag till lösningar på det observerade problemet. Underrättelsen till arbetsgivaren bedöms inte ha varit tillräckligt konkretiserad för att dennes lagstadgade anmälningsskyldighet därigenom ska anses ha fullgjorts.

Anmälningsskyldigheten bör dock inte ha inträtt redan i det inledande skedet då ambulanssjuksköterskan identifierade problemet. Uppfinningen anses gjord när den föreligger i sådan utformning att man därav kan sluta

2023-10-17

RS

sig till att det sannolikt är en uppfinning i lagens mening. I det aktuella fallet torde ambulanssjuksköterskans anmälningsskyldighet ha inträtt först då denne kunnat presentera en prototyp eller handlingar rörande uppfinningen där den därav tydligt framgick.

Ambulanssjuksköterskan har, i vart fall från och med tiden efter det att uppfinningen nästintill varit färdigutvecklad, haft nära kontakt med sina chefer. Arbetsgivaren bör kunna anses ha blivit underrättad, i rättslig mening, någon gång under denna period.

Har arbetsgivaren förhållit sig till sin meddelandeskyldighet?

Arbetsgivaren har enligt lag rätt att, utan hinder av arbetstagaren, förvärva rätten att utöva uppfinningen i sin verksamhet.

Om arbetsgivaren önskar utnyttja sin förvävrätt ska detta ske genom meddelande till arbetstagaren senast inom fyra månader från det att arbetsgivaren mottog underrättelse om uppfinningen. Har arbetstagaren åsidosatt sin anmälningsskyldighet börjar arbetsgivarens meddelandetid löpa först då anmälan gjorts. Detta gäller även om arbetsgivaren har haft kunskap om uppfinningen.

Om arbetsgivaren inte har för avsikt att förvärva några rättigheter till uppfinningen kan arbetsgivaren, under meddelandetiden, ge ett fribrev till arbetstagaren. Innebörden av ett sådant fribrev är att arbetsgivaren avstår från sin rätt att förvärva rättigheter till uppfinningen.

Om arbetsgivaren har underlåtit att lämna meddelande om önskat förvärv av rättigheter till transportselen inom fyra månader får arbetstagaren fritt förfoga över sin uppfinning. Arbetsgivarens eventuella förvävrätt har i så fall gått förlorad och frågan om fribrev bör därmed inte längre vara aktuell.

Hade det gjort någon skillnad om arbetsgivaren hade utnyttjat sin förvävrätt?

För det fall arbetsgivaren hade utnyttjat sin förvävrätt, genom meddelande inom föreskriven tid, skulle arbetstagaren ha rätt till skälig ersättning. Fribrev aktualiseras inte heller i denna situation, eftersom arbetsgivaren saknar skäl att utnyttja sin förvävrätt för att sedan avstå från denna rätt genom ett fribrev.

2023-10-17

RS

Slutsats

Arbetstagaren har i detta fall en stark drivkraft att fortsätta utveckla och kommersialisera sin uppfinning i egen regi. Arbetstagaren har inte begärt något fribrev och ett sådant fribrev bör i detta sena skede vara av begränsad rättslig och praktisk betydelse. Ett eventuellt fribrev bör vara ovillkorat med innebörden att arbetsgivaren klargör, för undvikande av framtida oenighet, att arbetsgivaren avstår från att framställa något anspråk på rättigheterna till uppfinningen.

2023-10-17

RS

Innovationsarbetet i Region Stockholm

I offentlig verksamhet handlar innovation ofta om nya tjänster eller nya sätt att erbjuda tjänster, men även om att utveckla organisatoriska lösningar som effektiviserar hur de offentliga aktörerna utför sina uppdrag. Forskning som leder till kunskap och insikter kan leda till innovation. Innovation kan också uppstå genom omvärldsbevakning och genom att utveckla verksamheten för att bättre tillgodose invånarnas behov. Innovation är ett strategiskt verktyg för nyskapande av tjänster, processer, arbetssätt samt produkter. Värdet uppstår i tillämpningen och nyttiggörandet av en idé som kan anta många former – ekonomiska, sociala, funktionella eller miljömässiga.

Region Stockholms innovationsstrategi syftar till att stärka innovationsförmågan i samtliga verksamheter som ägs av eller utförs med finansiering från Region Stockholm så att nya lösningar används, sprids och integreras långsiktigt. Invånaren, patienten, närstående, resenären och besökaren är utgångspunkten i strävan att utveckla Region Stockholms verksamhet på kort och lång sikt.

Fyra perspektiv ska gälla för den innovation som genomförs i Region Stockholm:

1. Nya tjänster som underlättar vardagen

Innovationsarbetet som införs i Region Stockholm ska fokusera på att skapa nytta i vardagen för invånare, patient, närstående, resenär och besökare.

2. Höjd kvalitet i offentlig service

Innovation bidrar till ökad kvalitet i Region Stockholms verksamheter samt till att öka säkerheten i leveransen av offentliga tjänster och varor.

3. En ökad effektivitet i produktionen av tjänster

Genom innovationer skapas en mer resurseffektiv verksamhet med smartare processer där arbetsuppgifter utvecklas, automatiseras, effektiviserar eller ersätts.

4. Ökad förmåga till insikter, analys och kunskapsbildning

Genom innovation möjliggörs delning, hantering och analys av stora mängder data och information vilket leder till insikter som inte tidigare varit möjliga samt till stöd i vardagens beslut, verksamhetsutveckling och forskning. Vilket i sin tur ligger till grund för nya innovationer.

2023-10-17

RS

Samtliga verksamheter ansvarar för att bedriva utveckling med fokus på innovation som skapar nytta.

Detta innebär att innovationsarbetet och framtagna innovationer syftar till en ökad patientsäkerhet, ökad kvalitet och effektivitet i Region Stockholms verksamheter och för dess medarbetare, samt för Region Stockholms invånare, patienter och närstående, resenärer och besökare. Uppdraget innebär således inte att ta fram kommersiella innovationer. Om en anställd i Region Stockholm avser att kommersialisera en innovation måste relevant lagstiftning beaktas, såsom kommunallagen och immaterialrättsliga lagar, vilka redogörs för i handboken och denna bilaga.

Efter eventuellt upprättande av fribrev kan innovatören välja att kontakta relevanta inkubatorer, tex Karolinska Institutet Innovations AB och STING, för att diskutera vilka möjligheter som kan finnas för stöd vid en vidareutveckling av innovationen i kommersiellt syfte. Oavsett detta är rådet till en innovatör att alltid kontakta sin närmaste chef och verksamhetens innovationsansvariga inom Region Stockholm som ett första steg i innovationsutvecklingen, samt att följa handboken och bilagans snitslade bana (se [länk](#)).